

קוים לדמותו של בית-העם הישן והטוב!

כל הנאמר להלן הוא פרי זכרוני האישי.

דור המייסדים, שאני מעריץ עד היום על נחישותו להיאחז בשממה של עמק-חפר להקמת יישוב בעל ערכים של ערבות הדדית ועזרה הדדית כלכלית וחברתית ועל הקמת קהילה לתפארת, לפחות בעיני.

בהיותם גם אנשי תרבות וספר קבעו לעצמם שלא על הלחם לבדו יחיה האדם ובאמצעים הדלים שהיו ברשותם הקימו גן ילדים ובית-ספר, למען קודם כל חינוך לילדים שהיו כבר במקום. הגן הראשון היה כבר בשכונה ליד בית-הראשונים והועבר כמובן ביחד עם צריפי החברים למקום הקבע כאן. כאן גם הוקם בית-הספר בניהולו של יצחק טורבן שהיה גם חבר הכפר. סגל המורים המעולה שכלל את המורה האגדתית רבקה כספי, את שלמה נאמן, אברהם אימבר, ניסן דובדבני, אליעזר כהן, דב ציפרוני, יעקב כנעני, זכריה טיש, כולם היו גם המחנכים שלנו שכיוונו אותנו לערכים של התנהגות, נימוסים, דרך ארץ, אהבת מולדת ושמירה על רכוש הציבור.

ואחרי שיש חינוך לילדים צריך גם תרבות למבוגרים ולצורך תרבות למבוגרים צריך אולם שאפשר להתכנס בו לצורך הרצאות ופעילויות אחרות.

בית העם הראשון בכפר היה בצריף ארוך שקירותיו החיצוניים היו עשויים מפח גלי ובפנים היה מצופה בדיקט. הוא עמד במקום שבו הייתה מרכזיית הטלפונים כולל בנין הדואר שליזן, הריהוט כלל ספסלים. ב-1936 נפתחה תחנת השידור "קול ירושלים" על ידי ממשלת ארץ ישראל המנדטורית הבריטית ועל מנת לשמוע את התחנה צריך היה רדיו. ואכן קנו רדיו. ארגז עץ גדול. הצמידו אותו לקיר כך שאנחנו הילדים לא יכולנו לראות איפה מתחבא האיש שמדבר מתוך הארגז.

אינני יודע איך נקשר הקשר בין יהודי מזרם אפריקה בשם זלמן הערש ובין הכפר ואשר תרם אלף לירות א"י על מנת לבנות בית-עם גדול ומודרני שעלה אלפיים לירות. סכום עתק לאותם ימים. בנייתו החלה ב-1935. קירותיו יציקת בטון פרט לקיר הדרומי שהוא קיר בלוקים על מנת שאם ירצו להגדיל, קל יהיה להרוס אותו ולהגדיל את האולם.

הוא הכיל במה גדולה עם מסך מודרני ושני יציעים משני צדדיו. כשהסתיימה בנייתו ב-1937 היו עדיין המאורעות 36-39, ואז הוקם על גגו מגדל עץ ובו פנס איתות בשיטת מורס, לקשר בין יישובי עמק-חפר. בצד הדרומי של הגג הועמדה חנוכיה חשמלית גדולה שבשמונת ימי החנוכה הייתה מאירה חצי כפר.

כמו כן, על הקיר הדרומי הוצב לוח שיש עם שם התורם, השם הקָרָש נכתב כמו ביידיש ואנחנו הילדים התאמצנו לקרוא את השם ובסוף קראנו לו זלמן הקָרָס.

בית העם הפך למרכז החיים התרבותיים של הכפר. האסיפות השנתיות והכלליות התקיימו כמובן בבית-העם. אני זוכר את שני ימי ראש השנה. ביום, היו החברים מתלבשים בחגיגות ויושבים את שני ימי החג באסיפות השנתיות, שומעים את דו"חות ההנהלה מתווכחים ובסוף מחליטים. אז גם נבחרה המועצה וממנה ההנהלה. חוויה מיוחדת שנמשכה שנים.

גם האסיפות הכלליות התקיימו בבית-העם כשהאולם כמעט מלא על ארבע מאות וחמישים המושבים שבו. גם התיאטרונים של ארץ ישראל, הבימה, האוהל והמטאטא היו מציגים את הצגותיהם על במת בית-העם ופעם אחת אפילו האופרה הישראלית הציגה כאן וגם זו הייתה חוויה תרבותית עצומה. כמעט כל חג היו הופעות, קונצרטים בעיקר בפסנתר וכינור. ייזכרו לטובה שני חברי הכפר גפני בן-ציון וסולה זלצר שבימי חנוכה ופסח בסיום האסיפות הכלליות היו קוראים עיתון היתולי מפרי עיטם, הכפר בראי ההומור, משהו שהיה מושך גם אותנו בני הנוער. הצגות ילדי בית הספר והחוג הדרמטי המקומי נעשו על בימת בית-העם. אגב, בתקופה מסויימת היה מתחת לבמה שבבית-העם חלק מסליק הנשק של הכפר.

ב-1940, תחילתה של מלחמת העולם השנייה, הקים הצבא האוסטרלי שהיה במסגרת הקהילה הבריטית והשתתף במלחמה, מחנה צבאי ענק שהשתרע מבית מסרמן (המזכירות של היום) בבית-חירות וכולל בית-ינאי מחנה הבראה ונופש לחיילים האוסטרליים שהיו בקרבות צפון אפריקה והקרבות ביוון. מערכת יחסים מיוחדת נוצרה בין אנשים אלה לבין חברי הכפר. אחר הצהרים הם היו מתהלכים ברחובות הכפר שנראה אז רחוק מאוד ממה שהוא היום. היו הרבה בתים שאימצו חייל או שניים להפיג מהם את המרחק מביתם. מפקדת המחנה לא הייתה אדישה למחווה זה והייתה מזמינה למחנה אנשים מהכפר להתארח באירועים שלהם, כמו חג המולד ועוד. חגי ישראל כמו חנוכה, ט"ו בשבט ושבועות נחוגו בחצר בית הספר בניצוחו המסור של יצחק טורבן המנהל. בשנת 1941 במחווה ליחסים הטובים עם האוסטרלים הם הביאו בחג השבועות את התזמורת הצבאית שלהם לחצר בית הספר וניגנו לפי תוים שירי ביכורים. בערב נתנו קונצרט של מוסיקה קלאסית קלה בבית העם לחברי הכפר והסביבה הקרובה כשהמתורגמן לברכות ההדדיות הוא מני לייביס איש בית-חירות. שנה לאחר מכן עשתה התזמורת והלהקה הצבאית של החיילים הניו-זילנדיים שהחליפו את האוסטרלים במחנה הצבאי להקה בשם, איך לא, קיווי, וגם זה בבית-העם.

ב-1943 התקיימה בבית העם, ברוב עם, חתונה של הבן הראשון של כפר ויתקין, ברוך ספיבק ז"ל עם בתיה בת מרחביה. הכיסאות הוזזו ובמקומם שולחנות וספסלים מלאו את האולם, כולם היו מגוייסים כולל אנחנו, הנערות והנערים. ברוך, היה אז חייל בצבא הבריטי ואני זוכר את חבריו הרבים מהגדוד וביניהם צבי רפפורט ואפרים ברמן ז"ל מבית חירות.

ב-1944 ועידת הפילוג במפא"י שהייתה בבית העם בה התפלגה המפלגה למפא"י ואחדות העבודה ובה השתתף כמובן דוד בן-גוריון. חוץ מהאירועים המיוחדים האלה המשיכו להתקיים בין כתליו של בית-העם אירועים רגילים כמו אסיפות כלליות, הצגות תיאטרון, שאחרי מלחמת העולם נוספו לשלושת התיאטרונים הוותיקים גם הקאמרי ותיאטרון "זירה" והצגות החוג הדרמטי של כפר ויתקין וכמובן סרטי קולנוע שהתקיימו פעמיים בשבוע, קונצרטים והרצאות. גסיסתו של בית-העם החלה עם הופעת הטלוויזיה.

אני מרגיש צורך מיוחד להזכיר שלושה אנשים שהיו קשורים לבית העם.

הראשון, ויקטור וולנר, שהגיע לכפר בשנות החמישים והיה החשמלאי במוסדות הכפר וכמובן בבית-העם וכשהייתה תקלה בחשמל של בית-העם היה וולנר בא מלווה בכלבתו קורה ובאברם, הבן של מאשה מהצרכניה, נושא כליו. את זאב פינק שהיה מחלק העיתונים ובערב היה מוכר כרטיסים בבית-העם לסרטים ומופעים אחרים. את אליהו תורג'מן אשר על הניקיון וקריעת ביקורת הכרטיסים לסרטים ולמופעים השונים.

יהא זכרם ברוך.

מהמתגעגע לתקופה,

מנחם מיודובניק

כפר-ויתקין יולי 2017